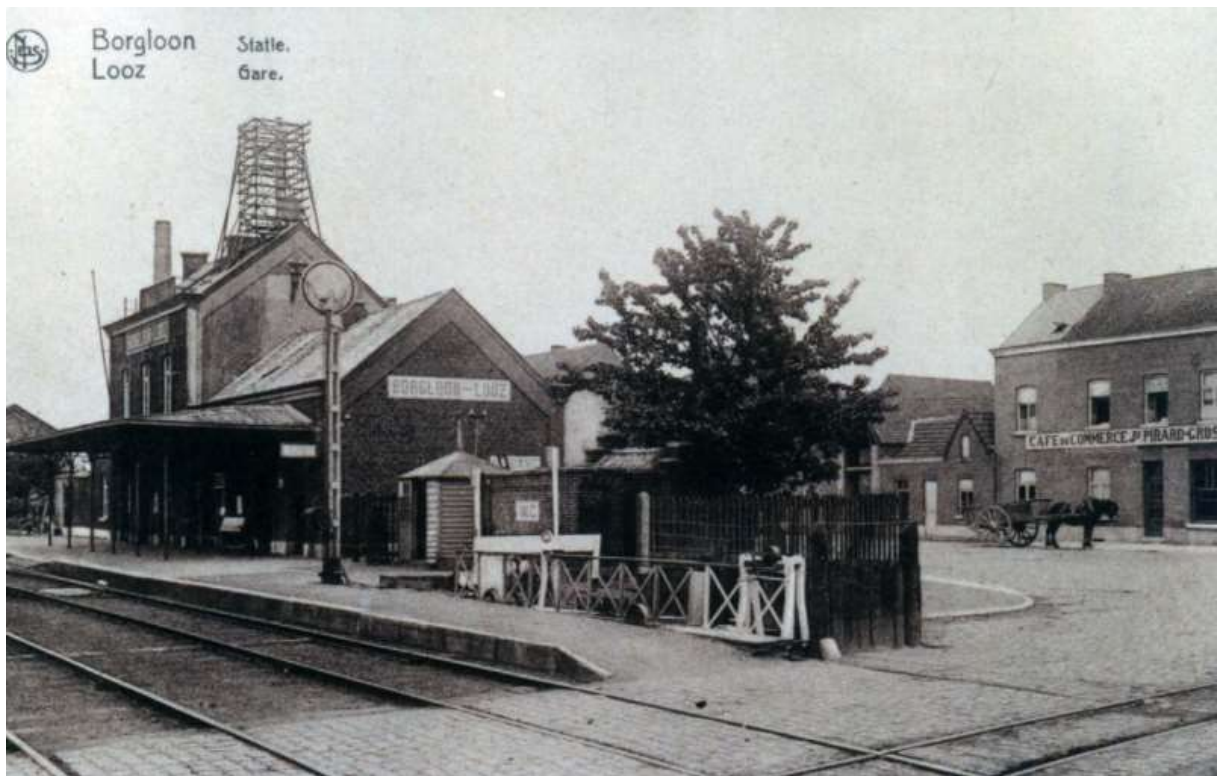

Het Fruitspoor_Rapport_2

Beschrijvende en fotografische inventaris van het industrieel-archeologisch erfgoed langs de
Spoorwegbedding lijn 23 Drieslinter-Tongeren

Versie 20 september 2019

Robert Nouwen

Inhoud

Inleiding	4
Wettelijke beschermingen	6
Beknopte geschiedenis.....	8
Elementen van geschiedenis en erfgoed:	9
Fruitspoor_traject_1	9
Tongeren station	11
Fruitspoorstraat.....	12
Piringen_station	13
Overrepen_brug.....	15
Jeseren_stationsplein	16
Jeseren_station.....	18
Jeseren_goederenstation	19
Jeseren_stroopfabriek Société Anonyme La Grande Siroperie Limbourgeoise	20
Jeseren_villa.....	21
Jeseren_brug.....	22
Jeseren_brug_Overblijfsel	23
Kerniel_brug_1	24
Kerniel_brug_2.....	25
Kerniel_stroopstokerij.....	26
Kerniel_brug_3.....	27
Borgloon_station_spoorwegzate en stationsomgeving.....	28
Borgloon_stroopfabriek Wynants-Groenendaels	30
Borgloon_stroopfabriek Meekers-Poncelet.....	31
Borgloon_Suikertram	32
Fruitspoor_traject_2	33
Fruitspoor_traject_3	34
Kuttehoven_brug_1.....	35
Kuttehoven_brug_2.....	36
Rullingen_Stopplaats.....	37
Fruitspoor_traject_4	38
Gotem_brug	40
Hoepertingen_brug_1.....	41
Hoepertingen_station	42
Hoepertingen_brug_2.....	44
Hoepertingen_brug_3.....	46

R. Nouwen, Het Fruitspoor: beschrijvende en fotografische inventaris

Ordingen_station.....	47
Bernissem_Woning slagboomwachter_1.....	49
Bernissem_Woning slagboomwachter_2.....	50
Melveren_station	51
Sint-Truiden_brug.....	52
Fruitspoor_traject_5	53
Sint-Truiden_station.....	54
Sint-Truiden_Bayer Agrochemie	55
Fruitspoor_traject_6	56
Wildereren_station.....	57
Booiehoven_Woning slagboomwachter	59
Zoutleeuw_Woning slagboomwachter	60
Drieslinter_Woning slagboomwachter	61
Bibliografie	62

Inleiding

Het voorliggend rapport geeft een beschrijvende en fotografische inventaris van het relevante industrieel-archeologisch erfgoed langs de Spoorwegbedding lijn 23 Drieslinter-Tongeren. Een dergelijk inventaris laat op de eerste plaats toe de identiteit van het Fruitspoor duidelijk als een historisch en industrieel-archeologisch erfgoedrelict te definiëren. Tegelijk moet hij helpen en Haspengouw als fruit verwerkende en toeristisch-recreatieve regio vorm te geven.

Deze inventaris heeft betrekking op de verschillende bewaarde trajecten van het Fruitspoor, de bruggen, de stationsgebouwen en de industriële complexen in zover zij een rechtstreekse relatie met het Fruitspoor bezitten.

Tijdens de prospectie ter voorbereiding van dit document zijn enkele zaken opgevallen waarvoor zeker een antwoord moet worden geformuleerd.

1. Over het Fruitspoor, bijzonder de stations en de stationsomgevingen is relatief weinig of geen (wetenschappelijke) literatuur voorhanden. Afhankelijk van de richting die het project 'Fruitspoor' zal uitgaan, wordt best bijkomend archiefonderzoek gedaan. Dat archiefonderzoek zal betrekking hebben op de aanleg van de spoorweg, de inplanting van de stations, de plannen van de stations en de bijhorende gebouwen. Meer specifiek is dat belangrijk voor de juiste interpretatie en de inrichting van de sites en de eventuele plaatsing van informatiepanelen / de uitwerking van een website. Een eerste prospectie heeft aangetoond dat in het Rijksarchief Hasselt alvast een aantal belangrijke dossiers aanwezig zijn in het fonds Spoorlijnen en treinstations die toelaten de verschillende sites beter te begrijpen.¹ Wel zijn er geen bouwdoSSIERS van stations en/of bruggen voorhanden. Deze zitten ongetwijfeld in één van de andere archieven, waaronder het Algemeen Rijksarchief Brussel. Hier moet zeker de *Inventaris van het archief "Waterstaat" (1814-1830)*, van archief van het Ministerie van Openbare werken (beheer Bruggen en Wegen), en van de fondsen *Concessies van spoorwegen (enz.) en Buurtspoorwegen (toegang T 039)* worden nagekeken omdat dit fonds vermoedelijk de bouwdoSSIERS van de bruggen en de stations bevat of ernaar verwijst. In de pagina's die volgen zal systematisch aangeduid worden waarover alvast zeker archiefdoSSIERS beschikbaar zijn. Deze opmerking geldt zonder twijfel ook voor het Kolenspoor (cfr. Concessies van spoorwegen).
2. Het is belangrijk snel een visie te ontwikkelen inzake het behoud en beheer van dit erfgoed. Het Fruitspoor en de bijhorende infrastructuur is op verschillende plaatsen onomkeerbaar aangetast door een onzorgvuldige ruimtelijk ordening. Dat is het geval zowel in Tongeren als in Hoepertingen en Sint-Truiden. Op verschillende plaatsen werden werken uitgevoerd. Deze werken werden bij momenten slordig uitgevoerd. Aan de brug bij Overrepen lijkt dit het geval. In een aantal gevallen zijn de ingrepen ook niet doordacht en in overeenstemming met de omgeving. Het duidelijkste voorbeeld is het stationsplein van Jesseren (Jesserenplein) waar gekozen werd voor een 'moderne' klinkeraanleg in plaats van de oorspronkelijke kasseien. Daardoor wordt de historische waarde en beleving aangetast.
3. Het is belangrijk de nodige zorgzaamheid voor dit erfgoed aan de dag te leggen. Dit gebrek aan zorgzaamheid is ongetwijfeld een gevolg van een gebrek aan kennis, maar ook van een

¹ Zie J. Gielen & T. Lenaers, 2018: Toegang op de verzameling plannen van spoorlijnen en treinstations, RAHasselt.

duidelijke nonchalance in de omgang met onze omgeving en ons patrimonium gecombineerd met een afwezigheid van verantwoordelijkheid. Wij kunnen op dit ogenblik verwijzen naar onder meer (de omgeving van) het goederenstation van Jesseren, de toestand waarin een aantal bruggen zich bevinden, de bouwvallige situatie van de stroopfabriek Meekers. Bovendien heeft het Fruitspoor op meerdere plaatsen te lijden onder sluikstorten.²

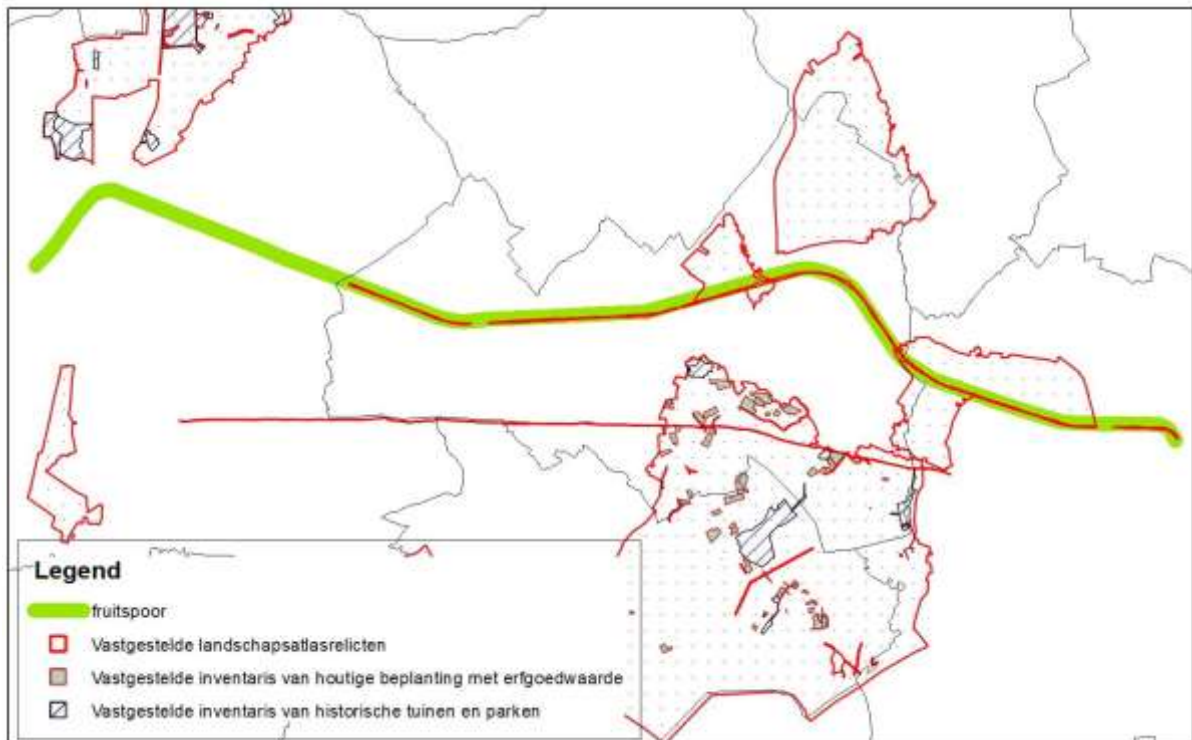
4. Er is een wildgroei aan bewegwijzering die een duidelijke communicatie in de weg staat. Een duidelijke bewegwijzering in combinatie met kwaliteitsvolle informatieborden, een goede website en een inschakeling in bestaande initiatieven zoals de 'Dag van de Trage Weg'³ zou alvast snelle cultuur-toeristische zichtbaarheid kunnen opleveren.

² Vgl. J. Holslag, 2019.

³ <https://www.tragewegen.be/dtw2019>

Wettelijke beschermingen⁴

Het grootste gedeelte van het Fruitspoor, inventarisnummer onroerend erfgoed 304755, is beschermd als vastgesteld landschapsrelict. Is het onroerend goed opgenomen in een vastgestelde inventaris, dan gelden er enkele juridische gevolgen. Deze zijn minder uitgebreid dan bij een bescherming als monument of cultuurhistorisch landschap. Voor het behoud en beheer van vastgesteld erfgoed kan men onder bepaalde voorwaarden financiële ondersteuning krijgen van de Vlaamse overheid.

Een beperkt gedeelte van het Fruitspoor is beschermd, hetzij als monument, hetzij als deel van een cultuurhistorisch landschap. Is het onroerend goed beschermd, dan gelden er verschillende juridische gevolgen om het behoud ervan te garanderen.

Specifiek betekent dit:

- Omvat de vaststelling als **landschapsatlasrelict** Spoorwegbedding lijn 23: deel Borgloon-Tongeren gelegen te Borgloon, Tongeren (Limburg). Deze vaststelling is geldig sinds 25-09-2018.
- is deel van de bescherming als **cultuurhistorisch landschap** Abdijsite Kolen – Kolenberg. Deze bescherming is geldig sinds 29-06-2001.
- is deel van de vaststelling als **landschapsatlasrelict** De abdij van Kolen en de Kolenberg. Deze vaststelling is geldig sinds 25-09-2018
- omvat de bescherming als **monument** Spoorwegbrug en -bedding gelegen te Kuttelkovenstraat zonder nummer (Borgloon). Deze bescherming is geldig sinds 09-07-2003.
- is deel van de bescherming als **cultuurhistorisch landschap** Cultuurlandschap rond Kuttelkoven Deze bescherming is geldig sinds 12-07-2005.

⁴ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/304755>

R. Nouwen, Het Fruitspoor: beschrijvende en fotografische inventaris

- is deel van de vaststelling als landschapsatlasrelict Valleien van Mombeek en Fonteinbeek met burcht en bos van Kolmont. Deze vaststelling is geldig sinds 25-09-2018.

De afbakening inzake de vaststelling als landschapsatlasrelict omvat het tracé van het voormalige fruitspoor (laatste kwart 19de-20ste eeuw). De afbakening volgt de kadastrale perceelsgrenzen van het inmiddels opgebroken spoortraject, op de stukken waar het tracé goed genoeg bewaard is gebleven. Enkel het tracé op het grondgebied Tongeren en Borgloon maakt deel uit van de vaststelling, omwille van het feit dat het openbaar onderzoek (2018-V13) zich tot deze gemeenten heeft beperkt.⁵

Om het Fruitspoor een echt erfgoedkwaliteitslabel te geven stelt zich de vraag of een volledige bescherming van het traject met de specifiek bijhorende bruggen en stations als monument / cultuurhistorisch landschap niet zinvol zou zijn?

⁵ Zie <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/97614>

Beknopte geschiedenis⁶

Het vruchtbare Haspengouw is sedert eeuwen een van de belangrijke landbouwregio's van België met bovendien een bijzonder rijke geschiedenis. Naast landbouw en veeteelt nam vanaf de 19de eeuw de fruitsector een steeds belangrijker plaats in in de agrarische ontwikkeling van de regio. Als symbool hiervoor staat lijn 23, ook het 'Fruitspoor' genoemd. Aangelegd tijdens het laatste kwart van de 19de eeuw heeft deze spoorlijn bijgedragen aan de economische ontwikkeling van Haspengouw en heel in het bijzonder ook van de fruitsector. De grote vernieuwingen op het vlak van verkeer en transport vonden vooral tijdens de 18de en de 19de eeuw plaats met de modernisering van het wegennetwerk en de aanleg van steenwegen. De aanleg van de steenweg Sint-Truiden – Borgloon – Tongeren – Maastricht, dateert van 1819-20. Deze weg verbond rechtstreeks de centra van de betrokken steden.

Om de verdere economische ontwikkeling van Haspengouw te stimuleren drongen provinciale politici en hoge ambtenaren vanaf 1870 sterk aan op de aanleg van een goederenspoorlijn tussen Tienen en Visé via Sint-Truiden en Tongeren. Deze moest het transport van suikerbieten naar de fabrieken van Tienen, Hoepertingen en Sint-Truiden, van vee van en naar de markten van Tongeren en Tienen, van fruit naar de consumenten in de stad mogelijk maken. Eind 1879 was spoorlijn 23 Drieslinter – Tongeren voltooid en geopend. Omdat via deze spoorlijn behalve passagiers en goederen vooral veel fruit werd vervoerd, kreeg hij de naam 'Fruitspoor'. De ontwikkeling van het wegennet en het gemotoriseerd verkeer leidden ertoe dat in 1958 alle personenvervoer werd stopgezet en het goederenverkeer geleidelijk werd afgebouwd. In 1968 vond de laatste rit van de 'Fruittrein' plaats. Enkele jaren later werden de sporen opgebroken; van de lijn rest alleen nog de spoorwegbedding. De industriële omwenteling leidde in Haspengouw tevens tot de ontwikkeling van landbouw gerelateerde bedrijven. Er werden suikerfabriekjes, brouwerijen, jenever- en stroopstokerijen gebouwd die specifiek gericht waren op de verwerking van de eigen landbouwproducten. Omdat men in de 19de eeuw uiteraard nog niet beschikte over de moderne technologieën om fruit te bewaren zocht men methoden om het fruit te verwerken en er zo langer van te genieten: stroop, confituren, vruchtensappen, cider, en zo voort. Opnieuw waren het doorgaans kleinschalige familiebedrijven zoals de stroopfabrieken van Borgloon. Naast de stroopfabrieken ontwikkelden zich ook andere fruitverwerkende bedrijven. In de Trudo-fabrieken in Melveren en in M. de Laminne in Gotem werden fruitsappen geproduceerd. Rozemarijn in Wellen was omstreeks 1950 gekend voor zijn cider- en fruitwijnen. En opnieuw in Sint-Truiden werd een der oudste confituurfabrieken van België gebouwd.

Als motor van de economische ontwikkeling en de industriële omwenteling die in Haspengouw plaatsvond, hebben de restanten van Lijn 23 een bijzondere erfgoedwaarde, zeker gelet op de rijke spoorweggeschiedenis van België. Niet alleen de spoorwegzate maar ook de bijhorende bruggen en stationsgebouwen met hun omgeving die langs deze lijn werden gebouwd en in enkele gevallen nog bewaard bleven (Wilderden, Bernissem, Jesseren, Piringen) zijn vanuit het standpunt van de industriële archeologie en de agrarische geschiedenis belangrijke monumenten.

⁶ VAN DOORSLAER B., 1991, 64-65; JACOBS V., 1997, 207, 213; CEUNEN N. & NIESTEN E., 2010, 98-99; CEUNEN N., 2011, 81-82; CEUNEN N., 2011(b), 5-6; CAIMO K., 2013; DIRIKEN P., 2013, 106-107.

Elementen van geschiedenis en erfgoed:

Fruitspoor_traject_1

Object	Spoorwegzate
Adres	Tussen Henisstraat, 3700 Tongeren en Stationsplein Borgloon
Wettelijke bescherming	<ul style="list-style-type: none">- Omvat de vaststelling als landschapsatlasrelict Spoorwegbedding lijn 23: deel Borgloon-Tongeren gelegen te Borgloon, Tongeren (Limburg). Deze vaststelling is geldig sinds 25-09-2018.- is aangeduid als vastgesteld landschapsatlasrelict Valleien van Mombeek en Fonteinbeek met burcht en bos van Kolmont. Deze vaststelling is geldig sinds 25-09-2018- is deel van de bescherming als cultuurhistorisch landschap Abdijsite Kolen – Kolenberg. Deze bescherming is geldig sinds 29-06-2001.- is deel van de vaststelling als landschapsatlasrelict De abdij van Kolen en de Kolenberg. Deze vaststelling is geldig sinds 25-09-2018
Beschrijving	De spoorwegzate loopt grotendeels over een kunstmatig aangelegd talud. Sommige delen zijn onverhard, andere delen zijn omgevormd tot fietspad. Waar er geen fietspad is, is doorgaans een min of meer parallel lopend fietspad aanwezig. Niet elk stuk is toegankelijk wegens een diversiteit aan redenen (bebouwing, natuur, ...). Dit geldt onder meer voor de spoorwegzate tussen Tongeren en Jesseren die hier het gebied van de valleien van Mombeek en Fonteinbeek met burcht en bos van Kolmont doorsnijdt. Van de Lankgracht tot aan de Mombeek is er de mogelijkheid de zate te volgen via een parallel lopende verkavelingsweg.
Toestand	Doorgaans goede bewaringstoestand Tussen het station van Tongeren en de Fruitspoorstraat is de spoorwegzate nagenoeg volledig weg. De mogelijke ontwikkeling van een KMO-zone Tongeren noord die is voorzien, betekent een bedreiging voor de belevingswaarde van een tweede stuk van het tracé. Ter hoogte van Tongeren Noord is een gedeelte van de spoorwegbedding verkaveld. Aan de overzijde van de Driekruisenweg is de spoorwegzate ten gevolge van verkavelingen niet toegankelijk. Aan de Rooierweg is de zate onderbroken. Aan de Lankgracht werd een woning op de bedding gebouwd. Ter hoogte van de Daalbroekstraat is de brug niet meer aanwezig is.
Referenties	<ul style="list-style-type: none">- https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135256- https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/304755- RAH, Reeks Spoorlijnen en treinstations- CAIMO K., 2013

Foto's

Tongeren station

Object Tongeren station
Adres Stationsplein 1, 3700 Tongeren

Wettelijke bescherming ---

Beschrijving Het oorspronkelijke station van Tongeren was de eindhalte van spoorlijn 23 en werd gebouwd door de Liégeois-Limbourgeois in 1856. Qua stijl week dit gebouw van de overige stations af omdat Tongeren op dat ogenblik een belangrijke stad was. Dat station werd in 1889 afgebroken en vervangen door een gebouw dat beter aan de nieuwe noden was aangepast (cfr. foto 1). Het werd in 1940 door een bombardement vernield; alleen een dienstgebouw bleef bewaard (foto 2). De juiste datering van het goederenstation blijft een vraagteken. Ook een groot gedeelte van de bebouwing van de straat werd plat gelegd.

Het Fruitspoor was ook belangrijk voor het veevervoer, specifiek naar de veemarkt van Tongeren (foto 3). Er bestond directe verbinding tussen het station en de veemarkt die aan het andere uiteinde van de Stationsstraat lag.

Toestand In gebruik
De veemarkt kende tot circa 2000 zijn originele uitzicht. Dat werd vervangen door een banale aanleg met fontein.

Referenties

- <https://id.erfgoed.net/themas/4993>
- RAH, Reeks Spoorlijnen en treinstations, 80
- SCHLUSMANS F. met medewerking van VANTHILLO C. 1990, 224.
- VAN DOORSLAER B., 1991, 64-65
- CEUNEN N., 2011, 81-82

Foto's

Fruitspoorstraat

Object Straat
Adres Fruitspoorstraat, 3700 Tongeren

Wettelijke bescherming ---

Beschrijving Het onderstaande plan toont hoe lijn 23 aansloot op de lijn vanuit Hasselt. Ondertussen werd heel de zone voor deze aansluiting opgebroken en gedeeltelijk verkaveld waardoor de oude toestand ter plaatse niet meer herkenbaar is.

Straatnaam ter hoogte van de plaats waar het Fruitspoor in de richting van het station van Tongeren werd onderbroken. De Fruitspoorstraat volgt niet de oude bedding van het Fruitspoor.

Toestand De situatie is niet herstelbaar.

Referenties - RAH, Reeks Spoorlijnen en treinstations, 80

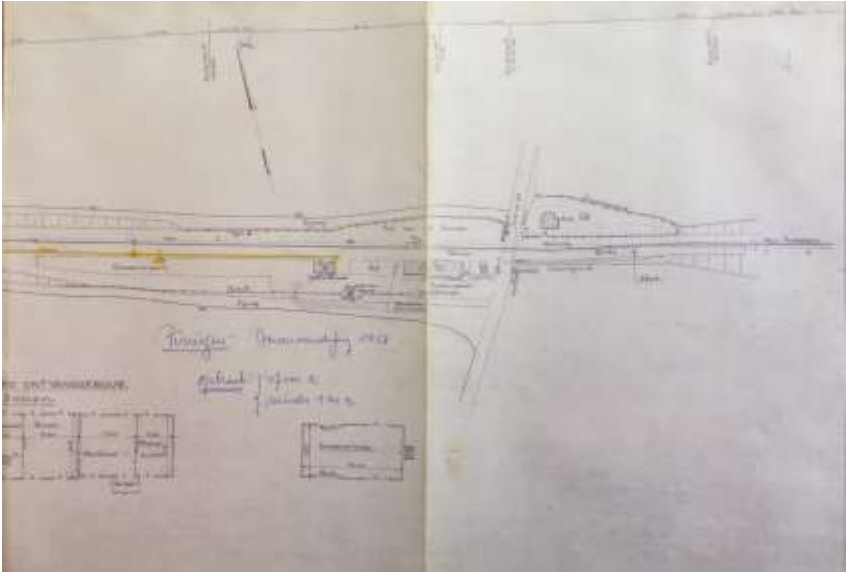
Foto's

Piringen_station

Object	Station
Adres	Lankgracht 154, 3700 Tongeren
Wettelijke bescherming	is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed Station Piringen Deze vaststelling is geldig sinds 01-02-2018
Beschrijving	<p>Voormalig station van Piringen, van het einde van de 19de eeuw. Opening 10 september 1879 Sluiting 29 sept. 1957 (personen)</p> <p>Het station van Piringen is een bakstenen gebouw dat bestaat uit drie traveeën en twee bouwlagen. Het flankerend bijgebouw rechts (wachtsaal en opslagplaats) bestaat uit drie traveeën en één bouwlaag. De lijstgevels zijn voorzien van getoogde muuropeningen met hardstenen sluitsteen. Het gebouw is van het zogenaamde type Banque de Belgique en werd tijdens de aanleg van de lijn gebouwd.</p> <p>Het station van Piringen bestond oorspronkelijk uit een stationsplein met stationsgebouw, vrijstaand toilet en een goederenkoer. Aan de overzijde van de baan stond een wachterswoning (w.w.) met bijgebouwtje. De grondplannen van de goederenloods en het stationsgebouw zijn nog beschikbaar via het sporenplan.</p> <p>In 1958, na het schrappen van het personenvervoer, werd het station gereorganiseerd. Wissels 1 & 2 alsook spoor 2 werden afgebroken. Hetzelfde gebeurde klaarblijkelijk met de goederenloods en het toilet. In 1966 bestond het station van Piringen nog uit een stationsplein met stationsgebouw en een goederenkoer. De huidige voorliggende oprit in kasseien komt grosso modo overeen met het stationsplein. De spoorlijn liep achter het gebouw.</p>
Toestand	Gerestaureerd, in gebruik als woning annex kunstenaarsatelier. Tijdens de restauratie werden aanpassingen gedaan. Onder meer werd de buitendeur aan de vooruitspringende portiek vervangen door een raam. De vermelding 'Piringen' werd verwijderd. De wachterswoning werd afgebroken.
Referenties	<ul style="list-style-type: none">- https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/37530- RAH, Reeks Spoorlijnen en treinstations, 13 & 67- SCHLUSMANS F. met medewerking van VANTHILLO C. 1990, 300.- JACOBS V. 1997, 207- CEUNEN N., 2011, 81-82- DIRIKEN P., 2013, 106-107

Foto's

Overrepen_brug

Object Brug over het Fruitspoor
Adres Herkenhofweg, z.n., 3700 Overrepen

Wettelijke bescherming is aangeduid als vastgesteld landschapsatlasrelict Valleien van Mombeek en Fonteinbeek met burcht en bos van Kolmont. Deze vaststelling is geldig sinds 25-09-2018

Beschrijving Brug over het Fruitspoor, uitgevoerd in natuursteen, baksteen, beton en kasseien. De brug wordt 1878/1879 gedateerd.

Momenteel geeft een onverharde veldweg toegang tot de brug die zelf gedekt is met kasseien. Die kasseien zijn nog door de aarde op sommige plaatsen zichtbaar. De oude brug is duidelijk zichtbaar en een waardevol cultuur-toeristisch element.

Toestand Matig, verschillende voegen zijn uitgevallen en bakstenen verspreid beschadigd. De kasseien zijn overdekt met modder. De betonnen dekstenen zijn door betonrot aangetast. De beplanting dreigt te overwoekeren. Conserveringswerken zijn noodzakelijk

Referenties - Bouwkundige inspectie Monumentenwacht, 30986/2019/B

Foto's

Jesseren_stationsplein

Object Stationsplein
Adres Jesserenplein 2, 3840 Jesseren

Wettelijke bescherming ---

Beschrijving Het Jesserenplein is het voormalige stationsplein. In het begin van de 20ste eeuw kregen ook Hoepertingen en Jesseren een station. Het plein was oorspronkelijk gekasseid. Resten ervan zijn in het verlengde van het plein voor het goederenstation nog zichtbaar. De aanwezigheid van de spoorlijn en later het station gaf aanleiding tot het ontstaan van de stroopfabriek van de Société Anonyme La Grande Siroperie Limbourgeoise op deze plaats. Op het plan zijn het stationsgebouw en het goederenstation aangegeven. De wachterswoning, die er moet geweest zijn (zie fiche), ontbreekt.

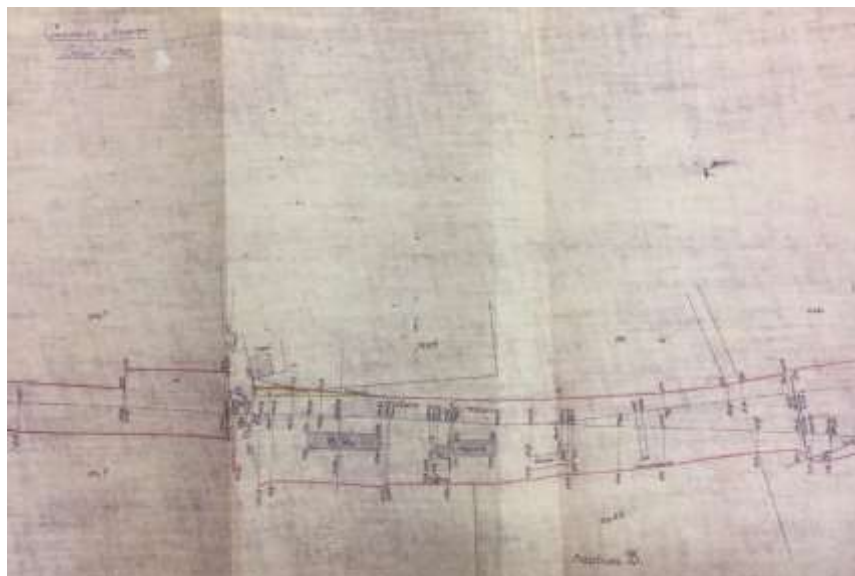
Naast het station bleven ook een aantal andere gebouwen aan het Jesserenplein bewaard die aan de locatie nog zijn oorspronkelijk cachet geven. Het gaat onder meer om een 'herenwoning' tegenover het station van het 3de kwart van de 19de eeuw.

Toestand Het Jesserenplein heeft vrij goed zijn oude karakter bewaard. Het is het enige stationsplein dat in min of meer originele staat bewaard bleef. De originele kasseien zijn jammer genoeg vervangen door een hedendaagse klinkeraanleg. Het is echter niet heel duidelijk tot waar het openbaar domein reikt en waar privaat domein begint.

Referenties

- <https://id.erfgoed.net/themas/4364>
- RAH, Reeks Spoorlijnen en treinstations, 45
- JACOBS V. 1997, 207
- PAUWELS D., SCHLUSMANS F. met medewerking van MUYLDERMANS E. & ROMBOUTS J., 1999

Foto's

R. Nouwen, Het Fruitspoor: beschrijvende en fotografische inventaris

(B) <i>Fotografie van wijkgebied of straat.</i>	
Naam van de straat: <i>Bosmanstraat</i>	
Nummer van de straat: <i>13</i>	
Plaats van de straat: <i>Amsterdam</i>	
Datum van de foto: <i>1913</i>	
Naam van de fotograaf: <i>R. Nouwen</i>	
Plaats van de fotograaf: <i>Amsterdam</i>	
Beschrijving van de foto: <i>Wijkgebied van de Bosmanstraat</i>	
Opmerkingen: <i>De foto is genomen op 13 juni 1913.</i>	

Jesseren_station

Object	Station
Adres	Jesserenplein 2, 3840 Jesseren
Wettelijke bescherming	is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed Station Jesseren. Deze vaststelling is geldig sinds 01-02-2018
Beschrijving	<p>Opening 9 maart 1882 Sluiting 29 sept. 1957 (personen)</p> <p>Bij de opening van de lijn in 1882 was er enkel een stopplaats die vanuit het Station Piringen werd beheerd. De treinen stopten er enkel op de marktdag. Vanaf 1884 kwam er een dagelijkse dienstregeling. In 1886 werd de stopplaats opgewaardeerd tot spoorweghalte en in 1891 werd het een station met eigen beheer. Het gaaf bewaarde station van Jesseren werd door de staatsspoorwegen al gebouwd in 1897.</p> <p>Het station van Piringen is een losstaand bakstenen gebouw op een hardstenen plint dat bestaat uit drie traveeën en twee bouwlagen onder zadeldak. De loketzaal bevond zich op de benedenverdieping, de woonst van de stationschef op de bovenverdieping. Het werd links geflankeerd door een lager gedeelte van drie traveeën en één bouwlaag (wachtzaal en opslagplaats), en een lang, laag dienstgebouw rechts. De gevels zijn geritmeerd door lisenen, de spaarvelden afgelijnd door een fries onder de dakrand in baksteen. De ramen bestaan uit rondboogvormige muuropeningen in de eerste bouwlaag en getoogde in de tweede bouwlaag. Zij zijn voorzien van hardstenen lekdrempels. De muuropeningen in de aanbouw rechts zijn recent.</p>
Toestand	Na de sluiting van de spoorlijn in 1957 werd het gebouw ingericht als een café. Tegenwoordig is het een woning met kine-praktijk.
Referenties	<ul style="list-style-type: none">- https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/31955- RAH, Reeks Spoorlijnen en treinstations, 45- VAN DOORSLAER B., 1991, 64-65- JACOBS V. 1997, 207- PAUWELS D., SCHLUSMANS F. met medewerking van MUYLDERMANS E. & ROMBOUTS J., 1999- CEUNEN N., 2011, 81-82- DIRIKEN P., 2013, 106-107

Foto's

Jesseren_goederenstation

Object Goederenstation
Adres Jesserenplein, 3840 Jesseren

Wettelijke bescherming is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed Goederenstation Jesseren. Deze vaststelling is geldig sinds 01-02-2018

Beschrijving Opening 9 maart 1882

Bij de opening van de lijn in 1882 was er enkel een stopplaats die vanuit het Station Piringen werd beheerd. De treinen stopten er enkel op de marktdag. Vanaf 1884 kwam er een dagelijkse dienstregeling. In 1886 werd de stopplaats opgewaardeerd tot spoorweghalte en in 1891 werd het een station met eigen beheer.

Het goederenstation is een alleenstaand gebouw van vijf traveeën en een bouwlaag onder zadeldak. Het betreft een bakstenen gebouw op verhoogde begane grond. Boven de deur is een luifel.

Het goederenstation bediende de stroopfabriek "Grande Siroperie Limbourgeoise" die aan het stationsplein gevestigd was. De fabriek werd in 1999 afgebroken, het goederenstation is nog steeds aanwezig.

Toestand Het goederenstation ligt wat verwaarloosd achterin en wordt momenteel als een soort opslagplaats gebruikt. De toegang ertoe is onverzorgd.

Referenties

- <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/31956>
- PAUWELS D., SCHLUSMANS F. met medewerking van MUYLDERMANS E. & ROMBOUTS J., 1999

Foto's

Jesseren_stroopfabriek Société Anonyme La Grande Siroperie Limbourgeoise

Object Stroopfabriek
Adres Jesserenplein/Jesserenstraat, 3840 Jesseren

Wettelijke bescherming is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed Stroopfabriek
Deze vaststelling is geldig sinds 01-02-2018
schrappingsbesluiten, vaststellingsbesluiten: 16-01-2018 ID: 14564

Beschrijving Dankzij de aanwezigheid van de spoorlijn en later het station werd aan het Jesserenplein de stroopfabriek van de Société Anonyme La Grande Siroperie Limbourgeoise gebouwd. De stroopfabriek met enkele gebouwen in los verband worden in 1891 in het kadaster opgenomen. Zeven jaar later, kadastreert men de uitbreiding van de fabrieksgebouwen. Alleen aan de zijde van het stationsplein rest een bakstenen vleugel onder zadeldak (Vlaamse en mechanische pannen), met geschilderd opschrift: FABRIQUE DE SIROPE... Het opschrift is nergens nog te vinden. Volgens sommige bronnen zou de stroopfabriek tot 1925 stroop geproduceerd hebben.

Toestand In 1999 grotendeels afgebroken. De restanten van het complex zijn volledig overwoekerd. Verder onderzoek zal moeten uitmaken welke delen van het oorspronkelijke fabriek nog bewaard en te restaureren zijn.

Referenties

- <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/31954>
- JACOBS V. 1997, 184
- PAUWELS D., SCHLUSMANS F. met medewerking van MUYLDERMANS E. & ROMBOUTS J., 1999
- DIRIKEN P., 2017, 140

Foto's

Jesseren_villa

Object Villa eigenaar Stroopfabriek
Adres Jesserenstraat 125, 3840 Jesseren

Wettelijke bescherming is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed Ruime villa
Deze vaststelling is geldig sinds 01-02-2018

Beschrijving Ruime villa gelegen in een park. De villa werd in 1890 gebouwd door Vincent de Kerckhove de Varent. Hij was de eigenaar van de stroopfabriek die vlak naast de villa en het station van Jesseren lag. Het is een complex geheel, de verschillende delen gebouwd rondom een hoge, gekanteelde toren in de noordwestzijde.

Toestand Bewoond

Referenties - <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/31954>
- PAUWELS D., SCHLUSMANS F. met medewerking van MUYLDERMANS E. & ROMBOUTS J., 1999

Foto's

Jesseren_brug

Object Brug over het Fruitspoor
Adres Weg Gors-Opleeuw, z.n., 3840 Jesseren

Wettelijke bescherming

Beschrijving Brug over het Fruitspoor, uitgevoerd in natuursteen, baksteen en beton. Oorspronkelijk was de brug zoals deze van Overrepen vermoedelijk gekasseid. Wordt 1878/1879 gedateerd.

De weg Gors-Opleeuw loopt over de brug. De brug is niet geheel zichtbaar. De oude brug is zichtbaar en een waardevol cultuurtoeristisch element.

Toestand Matig, beschadigd metsel- en voegwerk, conserveringswerken zijn noodzakelijk. Op de brug werd een nieuwe asfaltering aangebracht. Er zijn problemen van sluikstorten.

Referenties - Bouwkundige inspectie Monumentenwacht, 30987/2019/B

Foto's

Jesseren_brug_Overblijfsel

Object Brug
Adres Daalbroekstraat z.n., 3840 Jesseren

Wettelijke bescherming

Beschrijving Overblijfsel van een brug in beton waarover het Fruitspoor liep. Alleen de dragende structuur bleef bewaard.
Wordt 1878/1879 gedateerd.

Toestand De overspanning van de brug is niet meer aanwezig. Begroeiing overwoekert de brug en beschadigt de structuur, beheerwerken zijn uit te voeren.

Referenties - Bouwkundige inspectie Monumentenwacht, 30988/2019/B

Foto's

Kerniel_brug_1

Object Brug onder het Fruitspoor
Adres Groenstraat z.n., 3840 Kerniel

Wettelijke bescherming is deel van de bescherming als **cultuurhistorisch landschap** Abdijsite Kolen – Kolenberg. Deze bescherming is geldig sinds 29-06-2001. is deel van de vaststelling als **landschapsatlasrelict** De abdij van Kolen en de Kolenberg. Deze vaststelling is geldig sinds 25-09-2018

Beschrijving Brug in baksteen met reling in smeedijzer waarover het Fruitspoor liep. Over de brug loopt een onverhard wandelpad. Hij wordt 1878/1879 gedateerd. De oude brug is duidelijk zichtbaar en een waardevol cultuur-toeristisch element.

Toestand Matig, verschillende voegen zijn uitgevallen & bakstenen zijn beschadigd. De reling in smeedijzer vertoont sporen van roest. De brug is overdekt met planten die de structuur aantasten. Conserveringswerken zijn noodzakelijk.

Referenties - Bouwkundige inspectie Monumentenwacht, 30989/2019/B

Foto's

Kerniel_brug_2

Object Brug over het Fruitspoor
Adres Rullecovenstraat, z.n., 3840 Kerniel

Wettelijke bescherming is deel van de bescherming als **cultuurhistorisch landschap** Abdijsite Kolen – Kolenberg. Deze bescherming is geldig sinds 29-06-2001.
is deel van de vaststelling als **landschapsatlasrelict** De abdij van Kolen en de Kolenberg. Deze vaststelling is geldig sinds 25-09-2018

Beschrijving Brug in baksteen en betonnen dekstenen gebouwd.
Wordt 1878/1879 gedateerd.

Hier stond het station van Kerniel dat onder invloed van de aanwezige stroopfabriek was gebouwd en dat tot 1957 dienstdeed. Het spoor verdween in 1970-1971 en ook het station werd afgebroken. Op de luchtfoto's van 1971 is deze brug nog waarneembaar. De luchtfoto's vanaf 1979 tonen echter een gewijzigde situatie. Vermoedelijk werd omstreeks deze periode de brug afgebroken en vervangen door een nieuwe.

Toestand

Referenties

- VAN DOORSLAER B., 1991, 64-65
- PAUWELS D., SCHLUSMANS F. met medewerking van MUYLDERMANS E. & ROMBOUTS J., 1999
- CEUNEN N., 2011, 81-82

Foto's

Kerniel_stroopstokerij

Object Brug over het Fruitspoor
Adres Rullecovenstraat, 138-140, 3840 Kerniel
Nielstraat 21, 3840 Kerniel

Wettelijke bescherming is aangeduid als vastgesteld **bouwkundig erfgoed Stroopstokerij**
Deze vaststelling is geldig sinds 01-02-2018

Beschrijving In Kerniel was vlak bij de halteplaats aan het Fruitspoor in de Rullecovenstraat, 138-140 een stroopstokerij gevestigd, uit eind 19de - begin 20ste eeuw (foto_1). Woonhuis aan straatzijde; waarschijnlijk vormden de nummers 138 en 140 één geheel. De stroopstokerij staat haaks op de achtergevel van nummer 138. Kerniel kende nog een tweede stroopstokerij, namelijk Stroopstokerij Coenen aan de Nielstraat 21 van omstreeks 1860 (foto_2).

Toestand De stroopstokerij is thans vrijwel volledig ingebouwd door recente aanbousels

Referenties

- <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/31982>
- <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/31973>
- PAUWELS D., SCHLUSMANS F. met medewerking van MUYLDERMANS E. & ROMBOUTS J., 1999

Foto's

Kerniel_brug_3

Object Brug over het Fruitspoor
Adres Colenstraat z.n., 3840 Kerniel

Wettelijke bescherming is deel van de bescherming als **cultuurhistorisch landschap** Abdijsite Kolen – Kolenberg. Deze bescherming is geldig sinds 29-06-2001. is deel van de vaststelling als **landschapsatlasrelict** De abdij van Kolen en de Kolenberg. Deze vaststelling is geldig sinds 25-09-2018

Beschrijving Brug in baksteen en betonnen dekstenen gebouwd in 1878/1879. De oude brug is duidelijk zichtbaar en een waardevol cultuur-toeristisch element. De brug leidt naar de abdij van Kolen.

Toestand Vrij goed, wel verschillende voegen uitgevallen en bakstenen beschadigd, maar geen ernstige schadebeelden. Aan de dekstenen sporen van betonrot.

Referenties - Bouwkundige inspectie Monumentenwacht, 30990/2019/B

Foto's

Borgloon_station_spoorwegzate en stationsomgeving

Object	Spoorwegzate
Adres	Stationsplein, Borgloon
Wettelijke bescherming	- Omvat de vaststelling als landschapsatlasrelict Spoorwegbedding lijn 23: deel Borgloon-Tongeren gelegen te Borgloon, Tongeren (Limburg). Deze vaststelling is geldig sinds 25-09-2018.
Beschrijving	<p>Restant van de spoorzate samen met de stationsomgeving waar het voormalige station van Borgloon en de goederenloods en goederenperk stonden. Aan de overzijde van de baan van Borgloon naar Wellen lag de wachterswoning met bijgebouw en twee perrons.</p> <p>Opening 10 september 1879 Sluiting 29 sept. 1957 (personen) 1968 (goederen)</p> <p>Het station is van het type Banque de Belgique en werd tijdens de aanleg van de lijn gebouwd. Op de plattegrond van de stationsomgeving staan eveneens de plattegronden van het stationsgebouw en de goederenloods met kelder.</p> <p>Dankzij lijn 23 wordt Borgloon in 1879 aangesloten op het spoorwegnet. De spoorlijn situeert zich ten noorden van de stadskern, volgens de bevolking te ver van de stadskern. Wel vestigden zich drie grote stroopfabrieken in de stationsbuurt: Meeckers-Poncelet, Wijnants-Groenendaels en Charles Wijnants et Soeur voor wie de afgelegen ligging van het station kansen bood. Zij hadden zo vestigingsruimte en uitbreidingsmogelijkheden ter beschikking voor bedrijfsgebouwen. Ook een viertal grote fruithandelaren vestigden er zich: Grommen-Massonet, Schoenaerts-Smets, Jules Demarez en Frederik Vandormael. Het goederenstation bediende vooral die bedrijven en een industriezone avant-la-lettre ontstond. Tijdens de jaren 1899-1900 wordt de buurtspoorweg Hasselt-Oreye aangelegd en verbonden met de stationssite. Er werd ook een overladingstation voor de tram voorzien zodat fruit en bieten van tram op trein of omgekeerd konden worden overgeladen. De tramlijn wordt zelfs doorgetrokken naar de stroopfabrieken Meeckers-Poncelet en Wijnants-Groenendaels. Wanneer na de 2de wereldoorlog steeds meer fruit via de veilingen wordt verhandeld en het met de stroopproductie bergaf gaat, verliest de stationsbuurt aan belang. In 1968 valt alle treinverkeer stil, 12 jaar later wordt het station afgebroken. Op de luchtfoto's uit 1971 is de oorspronkelijke situatie nog zichtbaar.</p>
Toestand	Het stationsgebouw werd in 1980 afgebroken. Ook de goederenloods en de wachterswoning werden afgebroken. De oorspronkelijke kasseien zijn grotendeels verdwenen. De aftakkingssporen zijn opgebroken. Op sommige plaatsen zijn ze nog zichtbaar, onder meer op het stationsplein enkele stukken die onder de garages ter plaatse verdwijnen alsook voor de stroopfabriek van Wijnants-Groenendaels.

Het Café du Commerce, rechts op de zwart-witfoto is op dit ogenblik de herberg 't Pleintje (zie laatste foto).

Referenties

- RAH, Reeks Spoorlijnen & Stationsgebouwen, 13.
- VAN DOORSLAER B., 1991, 64-65
- JACOBS V. 1997, 156, 207 & 213
- CEUNEN N., 2011, 81-82
- CEUNEN N., 2011(b), 5-6
- DIRIKEN P., 2013, 106-107

Foto's

Borgloon_stroopfabriek Wynants-Groenendaels

Object stoomstroopfabriek Wynants-Groenendaels ('Groot-Panis')
Adres Stationsstraat 54, Borgloon

Wettelijke bescherming is aangeduid als **vastgesteld bouwkundig erfgoed** Stoomstroopfabriek Wynants-Groenendaels. Deze vaststelling is geldig sinds 01-02-2018
is aangeduid als **beschermd monument** Stoomstroopfabriek Wynants-Groenendaels. Deze bescherming is geldig sinds 01-03-1999

Beschrijving In 1878 kocht Guillaume Wijnants, zoon van een fruitkoopman, gronden aan in de Stationsstraat om er in 1879-1880 zijn eerste stroopfabriek te bouwen. Naast de fabriek van Guillaume Wijnants wordt, waarschijnlijk in 1879, een tweede fabriek opgericht langs de fruitspoorlijn Neerlinter-Tongeren, de stroopstokerij Wijnants-Groenendaels. Fasegewijs breidde het bedrijf uit en paste het zijn infrastructuur aan technische innovaties aan in de periodes 1879-1928 en 1947-1974. De 30 meter hoge fabrieksschouw werd in 1919 gebouwd. Een aansluiting met het station via een fabrieksspoor werd in 1921 gerealiseerd. Deze fabriek zou het langst standhouden van de Loonse stroopfabrieken. Na de Tweede Wereldoorlog deed het bedrijf nog tal van investeringen in moderne apparatuur: persluchtaandrijving voor diverse machines, een eigen kuiperij en nieuwe persen. In 1988 zag deze stroopfabriek zich echter genoodzaakt de deuren te sluiten.

De voormalige stroopfabriek werd sedert 2011 gerestaureerd. Voor het gebouw van 1947 bevinden zich nog de betonnen ballastblokken waar zich het aanvoerspoor van de NMBS op bevond. Op het gekasseid plein bevinden zich ook nog restanten van tramsporen. Deze aspecten van de infrastructuur liggen niet in de afbakening van het beschermd monument.

Toestand De gerestaureerde stroopfabriek huisvest momenteel het fruitbelevingscentrum.

Referenties

- <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/31824>
- JACOBS V. 1997, 184
- CEUNEN N., 2011, 81-82
- CEUNEN N., 2011(b), 5-6 & 9-11
- CAIMO K., 2013
- <https://www.stroopfabriek.be/>
- [https://nl.wikipedia.org/wiki/Stoomstroopfabriek_\(Borgloon\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Stoomstroopfabriek_(Borgloon))
- DIRIKEN P., 2017, 140

Foto's

Borgloon_stroopfabriek Meekers-Poncelet

Object stroopfabriek Meekers-Poncelet
Adres Sittardstraat 10, Borgloon

Wettelijke bescherming is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed Stroopfabriek Meekers-Poncelet. Deze vaststelling is geldig sinds 01-02-2018

Beschrijving De stroopfabriek Meekers-Poncelet werd opgericht in 1883, en in 1896 werd een loods bijgebouwd. De stroopfabriek groeide vooral tussen de twee wereldoorlogen uit tot een belangrijk bedrijf. In 1920 werd ook een kantoor gebouwd. In de jaren 40 van de 20e eeuw werkten er ongeveer 20 arbeiders, maar in de fruit- en bietentijd liep dit op tot 100. In 1977-1978 werd het bedrijf stopgezet. De huidige gebouwen dateren van 1937. De schoorsteen, die vermoedelijk in 1927 werd gebouwd, is nog aanwezig, maar de machinerie is verdwenen. De bakstenen gevel heeft in gele baksteen het opschrift: Siroopfabriek MPF Fabrique de Sirop/Jean Meekers. Na 1945 viel de productie ten gevolge van een sterk dalende vraag terug op ongeveer één vierde van deze tijdens de oorlogsjaren. In 1977-1978 zag deze stroopfabriek zich ondanks voortdurende vernieuwingswerken verplicht de deuren te sluiten.

Toestand Een nieuwe bestemming in de vorm van een hedendaagse woon- en zorgcampus met erkende assistentiewoningen, een lokaal dienstencentrum, Grand Café, toeristische infrastructuur en zo voort werd in 2015 aangekondigd. Op dit ogenblik ligt de site er erg verwaarloosd bij en fungeert zij als een stort incl. afgedankte wagen dat zelfs van op de straat zichtbaar is.

Referenties

- <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/31825>
- JACOBS V. 1997, 185
- CAIMO K., 2013
- CEUNEN N., 2011(b), 5-6 & 9-11
- [https://nl.wikipedia.org/wiki/Stoomstroopfabriek_\(Borgloon\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Stoomstroopfabriek_(Borgloon))
- DIRIKEN P., 2017, 140
- *Oude stroopfabriek wordt modern rusthuis*, in DS dd. 2015-02-25 (https://www.standaard.be/cnt/dmf20150225_01549324)

Foto's

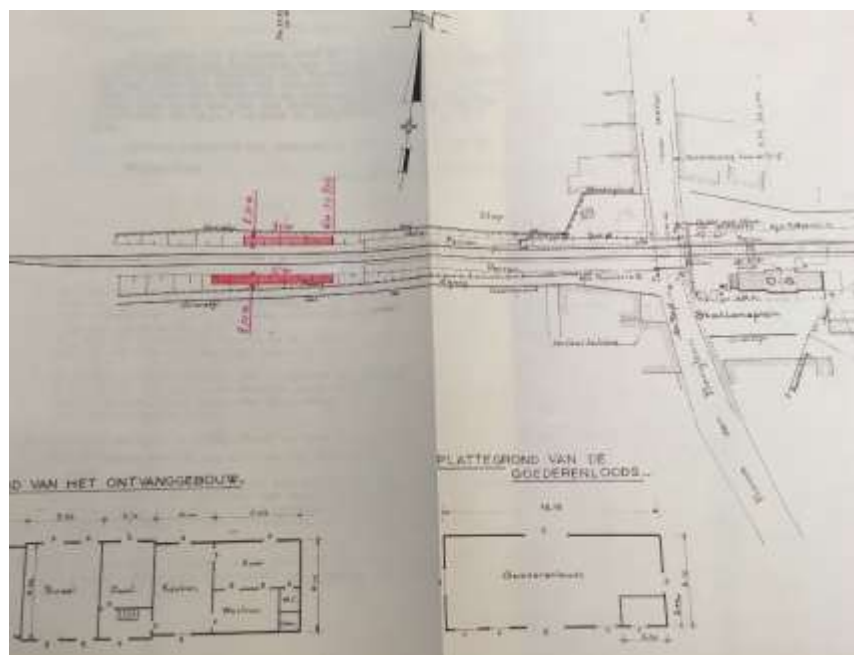
Borgloon_Suikertram

Object	Tramlijn Borgloon - Oreya
Adres	Borgloon
Wettelijke bescherming	<ul style="list-style-type: none">- is aangeduid als vastgesteld landschapsatlasrelict Trambeding lijn Borgloon-Oreya. Deze vaststelling is geldig sinds 23-12-2016- is deel van de aanduiding als beschermd monument Tramstation Heers en spoorbedding. Deze bescherming is geldig sinds 13-07-2005
Beschrijving	<p>In 1899 / 1900 bouwde men een stoomtramlijn van Hasselt naar Borgloon en zo verder naar Oreya, die de vervoersmogelijkheden nog verder uitbreidde. Omdat in Oreya een suikerraffinaderij was gevestigd, werden bieten en suiker af en aan getransporteerd. In de volksmond noemde men de lijn als spoedig de 'suikertram'. In functie van deze tramlijn voorzag Borgloon een overladingsstation, waar de waren konden worden overgeladen van tram op trein en omgekeerd.</p> <p>Door de transportmogelijkheden vanuit de stationsbuurt van Borgloon werd deze omgeving aantrekkelijk voor fruittelers en stroopstokers. In de Statiestraat, de Weg naar Wellen en op het Stationsplein vestigden zich bijvoorbeeld de stroopstokerijen Massonet, Timmermans, Hendriks Nicolaes, maar ook enkele spelers die snel zouden uitgroeien tot grote namen: Meeckers-Ponzelet, Wynants-Groenendaels en Charles Wynants et soeur.</p>
Toestand	In het landschap zijn nog verschillende relictten van deze spoorlijn, onder andere als dijk of insnijding, en op veel plaatsen is de spoorlijn nog in gebruik als voetpad of perceelscheiding. Nog enkele resten zichtbaar in Borgloon, verder in de buurt van Heks waar ook een stationsgebouw staat.
Referenties	<ul style="list-style-type: none">- CAIMO, 2013- https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/300386- RAH, Reeks Spoorlijnen & Stationsgebouwen, 13.
Foto's	

Fruitspoor_traject_2

Object	Spoorwegzate
Adres	Tussen Sittardstraat en de weg Borgloon-Hasselt, Borgloon
Wettelijke bescherming	- Omvat de vaststelling als landschapsatlasrelict Spoorwegbedding lijn 23: deel Borgloon-Tongeren gelegen te Borgloon, Tongeren (Limburg). Deze vaststelling is geldig sinds 25-09-2018. De eerste 20 meter zijn hierin niet vervat.
Beschrijving	De verzonken spoorwegzate is begroeid met bomen. Naast de spoorwegzate loopt een fietspad. Ter hoogte van dit fietspad bevond zich eertijds het perron. Het stuk maakt dus deel uit van de stationsomgeving met stroopindustrie van Borgloon
Toestand	Vermoedelijk was het perron oorspronkelijk gekasseid. De kasseien zijn verdwenen en het fietspad is met asfalt aangelegd.
Referenties	- RAH, Reeks Spoorlijnen & Stationsgebouwen, 13.

Foto's

Fruitspoor_traject_3

Object spoorwegzate
Adres Tussen weg Borgloon-Hasselt en Rullingen

Wettelijke bescherming is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed Spoorwegbrug en -bedding. Deze vaststelling is geldig sinds 01-02-2018
is aangeduid als beschermd monument Spoorwegbrug en -bedding. Deze bescherming is geldig sinds 09-07-2003

Beschrijving Vanaf de weg Borgloon-Hasselt is de spoorwegbedding nog goed te volgen, hetzij als wandelpad, hetzij als fietspad. De spoorzate in het centrum van Kuttekoven is begroeid met bomen en struikgewas en slingert zich nu als een groen lint door het dorp. Om het hoogteverschil te overbruggen werd de spoorzate in de vallei van de Rullingenbeek op een kunstmatige talud aangelegd. Hiervoor werd het grootste deel van de voormalige tuin en boomgaard van het Hof van Herckenrode opgeofferd. De lijn doorsneed het dorp van oost naar west, maar was niet voorzien van een station. Het stuk tot aan de Kleestraat, dat zich over het grondgebied van Kuttekoven uitstrekt, is beschermd en wordt beheerd door natuurlandpunt (f.1&2). In 1957 reed de laatste reizigerstrein voorbij, de sporen werden in 1970-1971 opgebroken.

Toestand Voor het grootste gedeelte onverhard, aan weerszijden van Rullingen over een beperkte afstand fietspad. Tussen Borgloon en Kuttekoven een wandelpad dat parallel aan de zate loopt, vanaf de brug loopt het wandelpad over de zate. Op het einde tot Rullingen is er tenslotte nog een onverhard stuk fietspad.

Referenties - <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/31996>
- PAUWELS D. & SCHLUSMANS F., 1999, 22
- DE MAEGD C. (red.) 2007, 115-119 (nazien)

Foto's

Kuttekoven_brug_1

Object Spoorwegbrug onder het Fruitspoor en bedding
Adres Kuttekovenstraat z.n., 3840 Kuttekoven.

Wettelijke bescherming is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed Spoorwegbrug en - bedding. Deze vaststelling is geldig sinds 01-02-2018
is aangeduid als beschermd monument Spoorwegbrug en -bedding. Deze bescherming is geldig sinds 09-07-2003

Beschrijving De brug onder de spoorweg werd opgetrokken uit baksteen met reling in smeedijzer. Hij wordt 1878/1879 gedateerd. Het dek van de brug is onverhard. De oude brug is duidelijk zichtbaar en een waardevol cultuur-toeristisch element.

Toestand Verschillende voegen zijn uitgevallen en verspreid zijn bakstenen beschadigd. De reling is verroest en grotendeels aan het oog onttrokken. Allerlei begroeiing overwoekert de brug. Aan de rechterzijde van de brug leiden trappen naar het Fruitspoor en een rustplaats op de brug. Onderhoudswerkzaamheden zijn noodzakelijk.

Referenties

- <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/31996>
- PAUWELS D. & SCHLUSMANS F., 1999, 22
- DE MAEGD C. (red.) 2007, 115-119 (naziën)
- Bouwkundige inspectie Monumentenwacht, 30991/2019/B

Foto's

Kuttekoven_brug_2

Object Brug onder het Fruitspoor
Adres Kleestraat z.n., 3840 Kuttekoven

Wettelijke bescherming Omvat de vaststelling als landschapsatlasrelict Spoorwegbedding lijn 23: deel Borgloon-Tongeren gelegen te Borgloon, Tongeren (Limburg). Deze vaststelling is geldig sinds 25-09-2018.

Beschrijving Restanten in baksteenbouw van een brug onder het fruitspoor. Het Fruitspoor loopt ter plaatse over een kunstmatig aangelegde talud. Wordt 1878/1879 gedateerd. Vanaf deze brug gaat de spoorzate in de richting van Rullingen over op een onverhard fietspad.

Toestand De brug is half afgebroken. Verschillende voegen zijn uitgevallen en bakstenen beschadigd. De restanten zijn bedekt met planten. Onderhoudswerken/restauratiewerken zijn noodzakelijk. Op de luchtfoto van 1971 is de aanwezigheid van de brug nog waarneembaar.

Referenties - Bouwkundige inspectie Monumentenwacht, 30992/2019/B

Foto's

Rullingen_Stopplaats

Object Stopplaats
Adres ??? Borgloon-Rullingen (kasteel)

Wettelijke bescherming ---

Beschrijving Bij Rullingen lag een voormalige spoorweghalte langs spoorlijn 23 (Drieslinter-Tongeren) bij Borgloon. De stopplaats werd in 1896 geopend. Het beheer gebeurde vanuit het station Borgloon. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd de stopplaats gesloten. Het is momenteel niet duidelijk waar deze zich exact bevond. Op de luchtfoto van 1971 is de halteplaats niet waarneembaar. De exacte plaats alsook het inplantingsplan zijn vermoedelijk terug te vinden in de dossiers van het Rijksarchief te Hasselt.

Toestand De halteplaats is afgebroken.

Referenties - https://nl.wikipedia.org/wiki/Station_Rullingen

Foto's

Fruitspoor_traject_4

Object	Spoorwegzate
Adres	Tussen Borgloon/Rullingen en Sint-Truiden
Wettelijke bescherming	Omvat de vaststelling als landschapsatlasrelict Spoorwegbedding lijn 23: deel Borgloon-Tongeren gelegen te Borgloon, Tongeren (Limburg). Deze vaststelling is geldig sinds 25-09-2018 (tot Honsbergweg Hoepertingen)
Beschrijving	Na het oversteken van Rullingen is het tracé van het Fruitspoor vrij goed bewaard gebleven tot aan de Hamstraat. Het eerste deel is een fietspad dat na enkele honderden meter afbuigt. Vandaar wordt de spoorzate een onverhard wandelpad met natuurwaarde. Voor een groot stuk is de spoorzate verzonken. Ter hoogte van Hoepertingen en ook van Bernissem loopt het Fruitspoor hier tussen de bewoning door. Stukken zijn nog zichtbaar ter hoogte van het woonzorgcentrum Ter Heide en aan de zijde van de Sint-Truidersteenweg. Sommige delen zijn bewaard als vorm van natuurlijke buffer. Tussen de Hoepertingenstraat en Ordingen-Dorp (foto) is de tramzate van het Fruitspoor goed te volgen. Delen ervan zijn mooi fietsbaar, andere bleven onverhard. Tussen de Weg op Zepperen en de Zwarteweidestraat is de zate verzonken. Waar het spoor dieper is ingesneden bevindt zich een amfibiepoel die de meest waardevolle plek voor natuur op dit segment is.
Toestand	Het is moeilijk om van het fietspad op het onverharde wandelpad te komen. Op enkele plaatsen onder meer in Hoepertingen, is het Fruitspoor ook onderbroken. De erfgoedwaarde van de delen van het tracé die door bewoning lopen is grotendeels verloren. In Ordingen is de zate nogal gefragmenteerd. Ze wordt bijvoorbeeld onderbroken aan de Honsbergweg/Kruiskapelstraat en door de Zepperenweg. Aan de overzijde van de Zepperenweg is de zate enkel zichtbaar in de afspanning van een fruitweide. Bovendien loopt de N718 voor een klein gedeelte over de zate.

Referenties

Foto's

Gotem_brug

Object Brug over het Fruitspoor
Adres Pegelsveld z.n., 3840 Gotem

Wettelijke bescherming Omvat de vaststelling als landschapsatlasrelict Spoorwegbedding lijn 23: deel Borgloon-Tongeren gelegen te Borgloon, Tongeren (Limburg). Deze vaststelling is geldig sinds 25-09-2018 (tot Honsbergweg Hoepertingen)

Beschrijving Spoorwegbrug in baksteen, betonnen dekstenen en metalen overbruggingsstructuur bestaande uit stalen balken en balustrades. Hij wordt 1878/1879 gedateerd. De oude brug is zichtbaar en een waardevol cultuur-toeristisch element.

Toestand Redelijk. Het dek is geasfalteerd. Verschillende voegen zijn uitgevallen en op enkele plaatsen zijn de bakstenen aangetast/verdwenen. Er is betonrot geconstateerd. Tevens moet rekening worden gehouden met woekerende beplanting. Onderhoudswerkzaamheden zijn noodzakelijk om verder verval tegen te gaan.

Referenties

- RAH, Reeks Spoorlijnen & Stationsgebouwen, 13.
- Bouwkundige inspectie Monumentenwacht, 30993/2019/B

Foto's

Hoepertingen_brug_1

Object Brug onder het Fruitspoor
Adres Hamstraat, z.n., 3840, Hoepertingen

Wettelijke bescherming Omvat de vaststelling als landschapsatlasrelict Spoorwegbedding lijn 23: deel Borgloon-Tongeren gelegen te Borgloon, Tongeren (Limburg). Deze vaststelling is geldig sinds 25-09-2018 (tot Honsbergweg Hoepertingen)

Beschrijving Brug over de Herk, op circa 300 meter van de Hamstraat. Het betreft een brug in baksteenbouw met reling in smeedijzer waarover het Fruitspoor liep. Hij wordt 1878/1879 gedateerd. Over de brug loopt een onverhard wandelpad. De oude brug is duidelijk zichtbaar en een waardevol cultuur-toeristisch element.

Toestand Matig, verschillende voegen zijn uitgevallen & bakstenen zijn beschadigd. De reling in smeedijzer vertoont sporen van roest. De brug is overdekt met planten die de structuur aantasten. Conserveringswerken zijn noodzakelijk.

Referenties - <https://id.erfgoed.net/themas/14026>

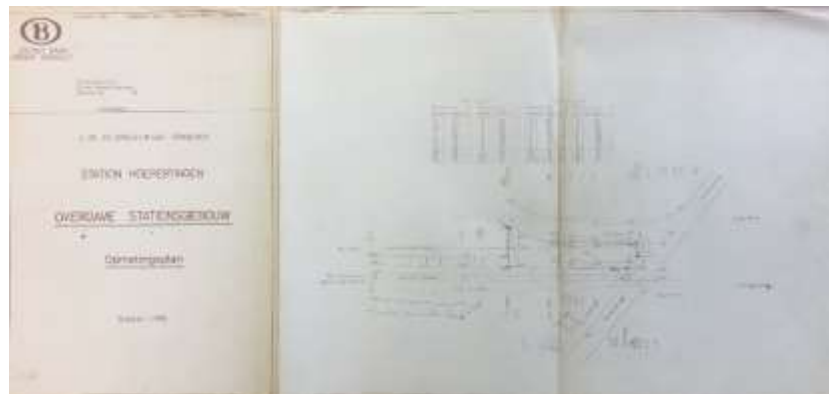
Foto's

Hoepertingen_station

Object	Station
Adres	Kasteelstraat, 3840 Hoepertingen
Wettelijke bescherming	---
Beschrijving	<p>Opening 15 november 1881 Sluiting 29 sept. 1957 (personen) 1968 (goederen)</p> <p>In 1881 werd de stopplaats Hoepertingen geopend. De treinen stopten er enkel op de marktdagen en het beheer gebeurde vanuit het station Ordingen. Vanaf 1884 stopten de treinen er dagelijks. Oorspronkelijk was er alleen een station in Borgloon. In 1897 werd de stopplaats opgewaardeerd tot spoorweghalte voor omvangrijke goederen en in 1908 tot een station met eigen beheer. Het kleine stationsgebouw (foto 1) werd in 1912 afgebroken. Een nieuw station werd gebouwd. Het gaat om een zogenaamd haltestationnetje met onder een wachtzaal en klein magazijn en boven een woning voor de stationschef. Er was een industrieaansluiting naar de suikerfabriek gelegen aan de steenweg Sint-Truiden - Tongeren (de latere Looza-fabriek); die aansluiting was er al in de 19de eeuw en is blijven bestaan tot in de periode tussen de beide wereldoorlogen. In 1957 werd het station gesloten voor het reizigersverkeer.</p>
Toestand	<p>Ter hoogte van de Kasteelstraat bleef het voormalige stationsgebouw nog bewaard. Het stationsgebouw is verbouwd en doet nu dienst als woning. Het opschrift Hoepertingen werd van de gevel verwijderd (foto 3). De karakteristieke zijvleugel werd afgebroken. Op de zijgevel is dat door de contouren van het dak op de muur nog duidelijk zichtbaar (foto 4).</p>
Referenties	<ul style="list-style-type: none">- https://id.erfgoed.net/themas/14026- RAH, Reeks Spoorlijnen en treinstations, 13- VAN DOORSLAER B., 1991, 64-65- JACOBS V. 1997, 207- CEUNEN N., 2011, 81-82

Foto's

Hoepertingen_brug_2

Object Brug over het Fruitspoor
Adres Hoepertingenstraat z.n., 3840 Borgloon

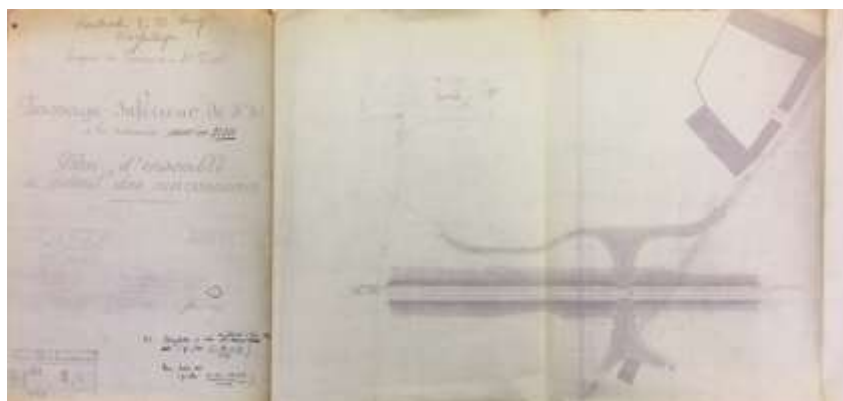
Wettelijke bescherming ---

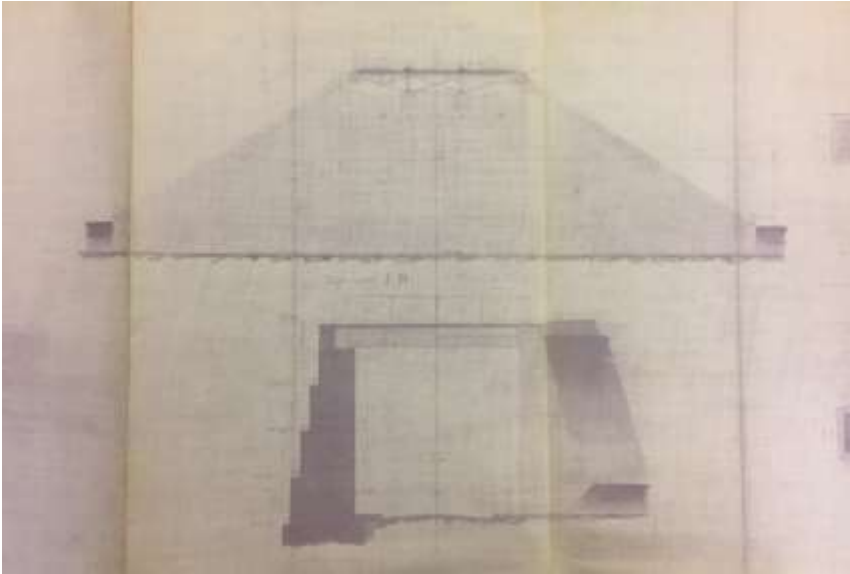
Beschrijving Spoorwegbrug.
Hij wordt 1878/1879 gedateerd.
Op de luchtfoto van 1971 is de Fruitspoorbrug over de
Hoepertingenstraat nog zichtbaar. De brug is van hetzelfde type als
deze in de Honsbergweg/Kruiskapelstraat. In het RAH zijn plannen dd.
1877 voor de bouw van deze brug nog aanwezig.

Toestand Afgebroken, kan op basis van de oude plannen heropgebouwd worden.

Referenties - RAH, Reeks Spoorlijnen en treinstations, 74

Foto's

Hoepertingen_brug_3

Object Brug over het Fruitspoor
Adres Honsbergweg/Kruiskapelstraat z.n., 3840 Borgloon

Wettelijke bescherming ---

Beschrijving Spoorwegbrug in baksteen, betonnen dekstenen en metalen overbruggingsstructuur bestaande uit stalen balken en balustrades. De brug wordt 1878/1879 gedateerd.

Toestand - Bouwkundige inspectie Monumentenwacht, 30994/2019/B

Referenties
Foto's

Ordingen_station

Object Station
Adres Kruising Ordingen-Dorp en N718: Gare Des Robes, Ordingen-Dorp 126
3800 Sint-Truiden

Wettelijke bescherming ---

Beschrijving Opening 10 september 1879
Sluiting 29 sept. 1957 (personen)
1970 (goederen)

De stationsomgeving van Ordingen bestond uit een verhoogde los- en laadplaats, een goederenperk, een goederenloods, een ontvangstgebouw met stationsplein en een wachterswoning met bijgebouwtje. Het station is van het zogenaamde type Banque de Belgique en zou tijdens de aanleg van de lijn gebouwd zijn. Het eerste stationsgebouw (foto 1) werd afgebroken. Op de luchtfoto van 1971 zijn het station met de goederenloods nog zichtbaar. De grondplannen van de goederenloods en het stationsgebouw zijn nog beschikbaar via het sporenplan.

Tegenover het station aan de overzijde van het stationsplein stond een tweede gebouw (foto 2-4). Een steen boven de deur vermeldt het jaar 1895. Dat maakte deel uit van de omgeving, maar behoort niet van het station als dusdanig.

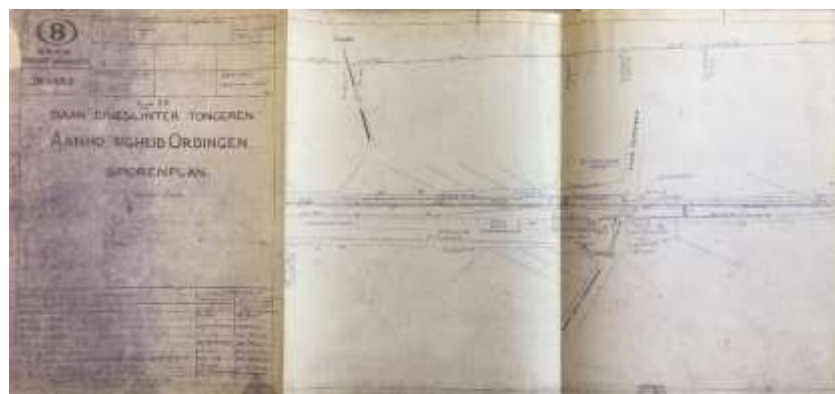
Archiefonderzoek is noodzakelijk om hierin klaarheid te brengen.

Toestand afgebroken

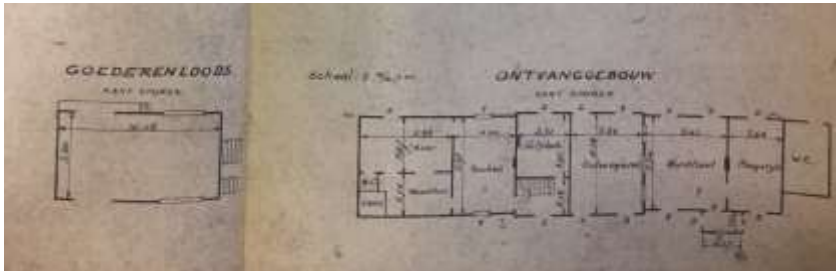
Referenties

- RAH, Reeks Spoorlijnen en treinstations, 74
- VAN DOORSLAER B., 1991, 64-65
- JACOBS V. 1997, 207
- CEUNEN N., 2011, 81-82
- DIRIKEN P., 2013, 106-107

Foto's

R. Nouwen, Het Fruitspoor: beschrijvende en fotografische inventaris

Bernissem_wachterswoning_1

Object Wachterswoning
Adres De Borchgravenstraat, Bernissem

Wettelijke bescherming ---

Beschrijving Woning slagboomwachter, zichtbaar op de luchtfoto van 1971, vergelijkbaar met de woning van de slagboomwachter aan de halteplaats van Bernissem.

Toestand Het wachthuis is omgebouwd tot woning.

Referenties ---

Foto's

Bernissem_wachterswoning_2

Object Wachterswoning
Adres Tussen Terbiest en Diestersteenweg

Wettelijke bescherming ---

Beschrijving Opening 1 juni 1895
Sluiting 1923

De stopplaats van Bernissem werd beheerd door het station Ordingen. Vóór de eerste wereldoorlog was er een industrieaansluiting naar de nabijgelegen suikerfabriek van Bernissem, in de voormalige Commanderie van de Duitse orde. Deze lag ten noorden van de spoorlijn. In de jaren 1970 werd aan de zuidzijde van de spoorlijn een industrieaansluiting aangelegd naar twee bedrijven op het industrieterrein Terbiest. Het gebouwtype is vergelijkbaar met het station van Drieslinter en het gebouw tegenover het station van Wilderen.

Hoewel de stopplaats reeds in 1923 werd gesloten voor het reizigersverkeer bleef er tot in 1988 actief goederenverkeer, bestemd voor het vlak bij de stopplaats gelegen industrieterrein Terbiest, tegenwoordig het industrieterrein Schurhovenveld.

Tegenover de woning van de slagboomwachter liggen een aantal gebouwen die op het eerste gezicht stammen uit dezelfde periode als het stationsgebouw. Ze zijn zwaar verbouwd. De relatie tussen beiden is niet duidelijk. Vermoedelijk gaat het oorspronkelijk om woningen van landarbeiders. Archiefonderzoek is noodzakelijk voor een juiste interpretatie van zowel de site als de gebouwen.

Toestand Het wachthuis is omgebouwd tot woning.

Referenties - https://nl.wikipedia.org/wiki/Station_Bernissem

Foto's

Melveren_station

Object Station
Adres ---

Wettelijke bescherming ---

Beschrijving Opening 1 april 1899
Sluiting 29 sept. 1957 (personen)
1980 (goederen)

In 1899 werd de stopplaats Melveren geopend. Het beheer gebeurde vanuit het station Ordingen. In 1912 werd de stopplaats opgewaardeerd tot spoorwegstation. De foto toont de vermoedelijke wachterswoning.

Toestand Afgebroken

Referenties - CEUNEN N., 2011, 81-82

Foto's

Sint-Truiden_brug

Object Spoorwegbrug
Adres Speelhof, z.n., 3800 Sint-Truiden

Wettelijke bescherming Het Speelhof met omgeving is aangeduid als beschermd stads- of dorpsgezicht. Het Fruitspoor is daarin niet inbegrepen.

Beschrijving Spoorwegbrug in baksteen onder het Fruitspoor achter het Speelhof, betonnen dekstenen en metalen overbruggingsstructuur bestaande uit stalen balken en balustrades.
Wordt 1878/1879 gedateerd.

Toestand Er tekenen zich scheuren af in het metselwerk die eventueel kunnen leiden, tot stabiliteitsproblemen. Het metselwerk vertoont beschadigde bakstenen en uitvallende voegen. De stalen draagbalken vertonen sporen van roest. Er zijn problemen met een woekerende plantengroei.

Referenties - Bouwkundige inspectie Monumentenwacht, 30995/2019/B

Foto's

Fruitspoor_traject_5

Object Spoorwegzate
Adres Diestersteenweg – Leeuwerweg, 3800 Sint-Truiden

Wettelijke bescherming ---

Beschrijving De spoorwegzate van het Fruitspoor valt vanaf de Diestersteenweg tot aan de Leeuwerweg samen met de treinbedding van spoorlijn 21 Landen-Hasselt die door Sint-Truiden loopt.

Toestand Niet toegankelijk

Referenties - RAH, Spoorlijnen en treinstations, 74

Foto's

Sint-Truiden_station

Object Station
Adres 3800 Sint-Truiden

Wettelijke bescherming ---

Beschrijving Opening 6 oktober 1839
Sluiting 1988 (goederen)

Het tweede stationsgebouw van Sint-Truiden werd gebouwd in 1882 op de plaats waar de oude Sint-Catharina-abdij had gestaan. en Het huidige station werd gebouwd in de jaren 1970. Het verving het oude stationsgebouw dat in 1975 werd afgebroken.

Toestand Afgebroken

Referenties - VAN DOORSLAER B., 1991, 64-65
- JACOBS V. 1997, 207
- CEUNEN N., 2011, 81-82

Foto's

Sint-Truiden_Bayer Agrochemie

Object Bedrijfsgebouw
Adres Koningin Astridstraat 26, 3800 Sint-Truiden

Wettelijke bescherming Geen wettelijke bescherming. Het gebouw werd niet opgenomen in de Inventaris Onroerend Erfgoed.

Beschrijving Eind van de jaren 1930 had de fruitsector nood aan een verkoopkantoor voor insecten- en ziektebestrijdingsmiddelen. Dit werd in eerste instantie geleverd door de Belgische firma Protex, waarvoor Paul Nicolaï rond 1938 samen met V. Sweldens werkt. Na een conflict tussen de bedrijven Protex en het Duitse Bayer, stapten de twee mannen over naar Bayer. Ze richtten het verkoopkantoor 'Bayer Agrochimie Nicolaï en Compagnie' te Sint-Truiden op, dat als eerste in de regio chemische plantenbeschermingsmiddelen verkocht. Het fruitbedrijf in Gorseem waar ze de middelen testten om het gebruik en de werking van de producten goed aan de fruittelers te kunnen uitleggen leidde in 1943 tot de oprichting van het 'Opzoekingsstation van Gorseem'. In 1946/7 werd het verkoopkantoor geherstructureerd tot Gorsac N.V. (Gorseem Agro Chemie). GORSAC n.v. gaf het boekje 'Voor U ... boeren' uit, een gids voor plagen aan gewassen en wat er tegen te doen.

In de jaren 1990 bouwt Bayer de afdeling te Sint-Truiden af en is er in Haspengouw voortaan geen Bayer-verkoopkantoor meer.

Voor zover bekend is dit het enige bedrijfsgebouw voor chemische producten voor de landbouw en de fruitteelt.

Toestand Vervallen, wordt op dit ogenblik verbouwd tot twee appartementen.

Referenties

- JACOBS V. 1997, 218
- BOSTOEN T., 2002
- CEUNEN N. & NIESTEN E., 2010, 87.

Foto's

Fruitspoor_traject_6

Object Spoorwegzate
Adres Tiense Steenweg 3800 Sint-Truiden tot Drieslinter

Wettelijke bescherming ---

Beschrijving De spoorwegzate is te oordelen op google maps goed befietsbaar vanaf Sint-Truiden tot en met Tienen (checken).

Toestand Goed: voor 90% fietspad.

Referenties ---

Foto's

Wilderen_station

Object Station
Adres Wilderenlaan 63, 3803 Wilderen

Wettelijke bescherming ---

Beschrijving Opening 2 oktober 1894
Sluiting 29 sept. 1957 (personen)
1 januari 1958 (goederen) . De sporen werden opgebroken in 1970.

In 1894 werd de spoorweghalte Wilderen geopend. Het beheer gebeurde vanuit het station Zoutleeuw. Het stationsgebouw werd in 1912 gebouwd. Het gaat om een zogenaamd haltestationnetje met onder een wachtzaal en klein magazijn en boven een woning voor de stationschef. Er waren geen voorzieningen voor goederenvervoer.

Tegenover het station staat nog een wit gebouw, vergelijkbaar met het stationsgebouw van Drieslinter en Bernissem. Het betreft de woning van de slagboomwachter. Ook het oorspronkelijk bijgebouw is klaarblijkelijk bewaard gebleven.

Archiefonderzoek is noodzakelijk voor een correcte interpretatie van de gebouwen en de site.

Toestand Het wordt tegenwoordig uitgbaat als gastronomisch eetcafé.

Referenties - <https://www.wilderens-statie.be/>
- JACOBS V. 1997, 207
- DIRIKEN P., 2013, 106-107

Foto's

Booiehoven_ wachterswoning

Object Woning slagboomwachter
Adres Hallestraat, Booiehoven

Wettelijke bescherming ---

Beschrijving Woning slagboomwachter, zichtbaar op de luchtfoto van 1971, vergelijkbaar met de woning van de slagboomwachter aan de halteplaats van Bernissem. Ook het bijgebouwtje, dat op een aantal plannen van andere stations werd aangeduid, is hier nog aanwezig.

Toestand Het wachthuis is omgebouwd tot woning.

Referenties ---

Foto's

Zoutleeuw_wachterswoning

Object Woning slagboomwachter
Adres Stationsstraat, Zoutleeuw

Wettelijke bescherming ---

Beschrijving Woning slagboomwachter, zichtbaar op de luchtfoto van 1971,
onderdeel van een stationsomgeving. Archiefonderzoek is noodzakelijk.

Toestand Het wachthuis is omgebouwd tot woning.

Referenties ---

Foto's

Drieslinter_wachterswoning

Object Drieslinter Woning slagboomwachter
Adres Stationstraat, Drieslinter

Wettelijke bescherming ---

Beschrijving Opening 27 mei 1878
Sluiting 1 juni 1958 (personen)
1967 (goederen)

Het station heette oorspronkelijk Neer-Linter, later gespeld als Neerlinter. In 1912 werd de naam gewijzigd in Drieslinter. Uit het station vertrok de voormalige spoorlijn 23 naar Sint-Truiden en Tongeren.

Vermoedelijk bestond het station van Drieslinter uit een stationsgebouw met een wachterswoning, zoals uit de plannen van andere stations blijkt. Het oorspronkelijke stationsgebouw (foto 1) is afgebroken. De woning slagboomwachter is blijven staan. Hierop is het opschrift Drieslinter aangebracht. Ook het bijgebouwtje, dat op een aantal plannen van andere stations werd aangeduid, is hier vermoedelijk nog aanwezig. Archiefonderzoek is noodzakelijk voor een juiste interpretatie van de site.

Toestand De wachterswoning werd verbouwd tot woonst. Er zijn klaarblijkelijk toevoegingen gebeurd. Wachterswoning en bijgebouwtje worden op dit ogenblik bovendien nagenoeg volledig aan het zicht onttrokken door wild groeiende bomen.

Referenties - https://nl.wikipedia.org/wiki/Station_Drieslinter
- VAN DOORSLAER B., 1991, 64-65

Foto's

Bibliografie

- Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Spoorwegbedding lijn 23 Drieslinter-Tongeren [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/304755> (Geraadpleegd op 23-07-2019)
- BOSTOEN T., 2002: *Staatsvijand nr. 1: de coloradokever. Verslag van een landbouwramp in België (1870-2002)*, Leuven (thesis KUL)
- CAIMO K., 2013: Loonse Stroop. Stroopfabricage in Borgloon van 1800 tot nu (Het Virtuele Land. Erfgoed van landbouw, voeding en landelijk leven), https://www.hetvirtueleland.be/exhibits/show/loonse_stroop/stroop_ambacht/fruitspoor (geraadpleegd op 23-07-2019).
- CEUNEN N., 2011: 'Het landschap vertelt... Sporen van twee eeuwen wonen en werken in het Haspengouwse landschap 1800-2011', Leuven, 2011.
- CEUNEN N., 2011(b): 'Het landschap vertelt... Een industrie voor de landbouw in Borgloon, Leuven, 2011.
- CEUNEN N. & NIESTEN E., 2010: 'Sappig verteld. Het verhaal achter de fruitteelt in Haspengouw', Erfgoedcel Sint-Truiden i.s.m. Toerisme Sint-Truiden & Centrum Agrarische Geschiedenis (CAG), Sint-Truiden.
- DE MAEGD C. (red.) 2007: Historische tuinen en parken van Vlaanderen, Inventaris Limburg, Deel 3: Alken, Borgloon, Heers, Kortesseem, Wellen, M&L Cahier 15, Brussel.
- DIRIKEN P., 2013: Het Haspengouws landschap in evolutie, Kortesseem.
- DIRIKEN P., 2017: Een kijk op het verleden van Haspengouw, Kortesseem.
- HOLSLAG J., 2019: 'België doet aan toeristische zelfverminking', in: Knack dd. 24/07/2019.
- JACOBS V. 1997: Limburgs-Haspengouw: een fruitstreek met traditie, Borgloon, 182-185, 207, 213;
- THUWIS G. 2016: NMBS verkoopt spoorwegberm, Het Belang van Limburg, 9 maart 2016.
- WIKIPEDIA s.d.: Spoorlijn 23 [online] Spoorlijn 23,(geraadpleegd 2017).
- Geopunt Vlaanderen, Biologische Waarderingskaart [online]: <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd 2017).
- PAUWELS D., SCHLUSMANS F. met medewerking van MUYLDERMANS E. & ROMBOUITS J., 1999: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Limburg, Arrondissement Tongeren, Kanton Borgloon, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 14N4, Brussel - Turnhout.
- SCHLUSMANS F. met medewerking van VANTHILLO C. 1990: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Limburg, Arrondissement Tongeren, Kantons Riemst - Tongeren, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 14N1, Turnhout.
- S.N. s.d.: Fietsen langs lijn 23 Drieslinter-Tongeren [online]Fietssporen België (geraadpleegd op 24 oktober 2017)
- S.N. s.d.: 23 Tienen - Sint-Truiden - Tongeren [online] cheminsdurail (geraadpleegd op 24 oktober 2017)
- VAN DOORSLAER B., 1991: Spoorwegen in Limburg, Provincie Limburg, Dienst voor Industrieel Erfgoed, Hasselt, 64-65.